

ці майбутніх педагогів на державному рівні, визнанні етнокультурної складової визначальним чинником відродження духовності як основи економічного зростання будь-якої держави. Поставлені проблеми можуть стати основою нових наукових досліджень з наступною презентацією результатів на сторінках фахових видань.

Список використаних джерел

1. Программный документ ЮНЕСКО «Реформа и развитие высшего образования»: Посobie по образованию в области прав человека с участием молодежи. – Совет Европы. – Париж: Издательство ЮНЕСКО, 1995. – С.425. // Ресурс доступа: <http://www.eucb.soe.int/compass/ru/pdf/chapter5.pdf>
2. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. – Полтава: ПОІППО. 2006. – 328 с.
3. Педагогика. Педагогические теории, системы, технологии / Под ред. С. А. Смирнова. – М, 2000.
4. Жорнова О. І. Соціокультурний контекст проблем викладання фундаментальних дисциплін у вищій школі / Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2004. – 465 с.

Н. В. Грона,
викладач,

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ НАВИЧКИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті автор аналізує ефективні прийоми роботи з учнями молодшого шкільного віку, спрямовані на формування орфографічної навички. Доводить думку, що майбутній вчитель повинен зрозуміти, як завдяки скоординованості всіх компонентів навчально-виховної діяльності в учнів сформується міцна орфографічна навичка.

В статье автор анализирует эффективные приемы работы с учениками младшего школьного возраста, которые направлены на формирование орфографического навыка. Доказывает мысль, что будущий учитель должен понять, как благодаря скоординированности всех компонентов учебно-воспитательной работы в учеников будет сформирован твердый орфографический навык.

In this article the author analyses the effective problems of work with pupils of primary school which are directed on the forming of the spelling habits. She proves the thought that the future teacher has to understand how a strong spelling habit is formed due to coordinating of all components of educational and.

Характерною тенденцією реформування сучасної освіти в Україні є її спрямованість на підвищення якості освіти, орієнтацію на всебічний розвиток особистості та підвищення рівня її освіченості, яка зможе жити в

надзвичайно динамічному суспільстві, вдосконалювати свої знання впродовж життя. Майбутніх вчителів початкової школи необхідно забезпечити професійною, спеціальною й гуманітарною підготовкою, яка зумовлює високий фаховий рівень. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів передбачає посилення практичної спрямованості процесу опанування рідної мови, підпорядкування роботи над мовною теорією інтересам мовленнєвого розвитку учнів. Лише за цієї умови модернізація змісту шкільної освіти у світлі вимог Національної доктрини розвитку освіти, державної національної програми «Освіта» («Україна. XXI ст.»), концепції мовної освіти буде спрямована на становлення і розвиток особистості, яка має вільно володіти нормами усної та писемної форм літературної мови [4, с.6]. Підвалини цих знань закладаються в початковій школі. Базуватись така робота повинна «на діяльнісно-проблемному підході до організації навчального процесу» [5, с.19], метою якого має бути «головним чином підвищення культури мовлення та грамотності школярів» [5, 19]. А це спонукає учителів активізувати роботу учнів над засвоєнням норм української орфографії.

Практика доводить, що одних теоретичних знань учителям не досить, щоб навчати дітей. Потрібно кожному фахівцю через призму свого бачення і розуміння переконатися практично, шляхом виконання різноманітних вправ, у власних можливостях аналізувати мовні явища, доводити, правильно коментувати написане, порівнювати, робити висновки, збагачуючи власний активний словник та культуру зв'язного мовлення.

Актуальним для такої підготовки є формування у майбутніх учителів здатності трансформувати набуті компетенції в шкільну практику. З огляду на це, мета статті – показати, що ефективність підготовки майбутнього вчителя до формування орфографічної навички в учнів молодшого шкільного віку залежить від скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки студента. Основною метою сучасної професійної освіти є підготовка висококваліфікованого, конкурентноздатного фахівця із високим рівнем сформованості комплексних кваліфікаційних умінь, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Теорії і практиці навчання орфографії української мови приділили увагу М. В. Бардаш, М. І. Бернацький, О. М. Біляєв, М. С. Вашуленко, М. І. Дорошенко, О. В. Караман, Г. О. Козачук, О. Ф. Коломійченко, Г. Р. Передрій, Л. Г. Райська, Л. М. Симоненкова, І. М. Хом'як, С. Х. Чавдаров, Н. Г. Шкуратяна, І. П. Ющук, С. Т. Яворська та ін.

Але підвищення орфографічної грамотності учнів залишається актуальним і дотепер, незважаючи на те, що це питання обговорюється на сторінках журналів, у виступах учителів, немало уваги приділяють йому у своїх дослідженнях учені. Головна увага вчителя в процесі навчання україн-

ської мови має бути зосереджена на формуванні орфографічної грамотності учнів у їхньому мовленнєвому розвитку.

Діти молодшого шкільного віку «мають засвоїти і самостійно користуватися в процесі письма тими правилами правопису, алгоритм застосування яких є простим (1-2 кроки у міркуванні, наприклад, уживання знака м'якшення в кінці слова, правописної літери у власних назвах; написання *не* з дієсловами тощо)» [8, с.19]. Решта правил, які передбачають складний алгоритм застосування, засвоюються на пропедевтичному рівні.

Виробленню стійких орфографічних навичок сприяють такі умови: знання орфографічних правил та схеми застосування їх, уміння виконувати орфографічний розбір, запровадження різноманітних вправ, спрямованих на відпрацювання уміння використовувати правила на практиці.

Вирішуючи питання про роботу над формуванням у школярів молодшого шкільного віку орфографічних навичок, учитель повинен перш за все враховувати психологічну природу орфографічної навички.

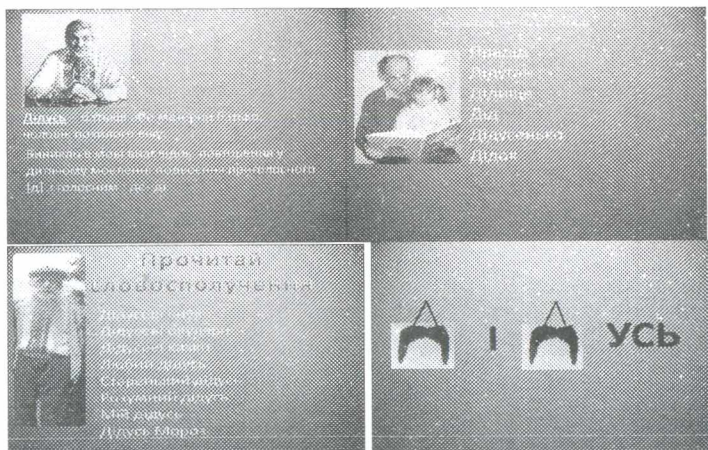
У педагогічній та методичній літературі орфографічними уміннями називають орфографічні дії, засновані на чіткому усвідомленні орфограм і правил, а також операцій із застосування цих правил. С. І. Дорошенко стверджує, що «орфографічні уміння в міру їх автоматизації переходять у навички. Таким чином, орфографічна навичка – це автоматизована дія, яка формується на основі умінь, пов'язаних із засвоєнням комплексу знань і їх застосуванням па письмі» [6, с.239].

Оскільки орфографічна навичка формується в діяльності і є результатом багатократних дій, у методиці навчання орфографії приділяється серйозна увага вивченню закономірностей такої діяльності, а також шляхів і засобів підвищення ефективності навчання орфографії з урахуванням цих закономірностей.

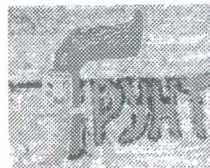
Сучасний український правопис, або орфографія, ґрунтується на теоретичних положеннях, які визначають правила написання. На думку Д. І. Ганича, С. Я. Єрмоленко, А. П. Медушевського, І. С. Олійника, М. М. Пилинського, В. М. Русанівського, основу української орфографії становлять чотири принципи: фонетичний, морфологічний, історичний або традиційний і диференціюючий. За традиційним принципом слова передаються так, як вони писалися в історичному минулому, тобто традиційно, без урахування особливостей їхньої вимови чи морфологічного складу. Закріплення правильного графічного образу таких слів (так званих «словникових слів») учнями початкових класів повинно здійснюватись практично під час виконання різноманітних творчих, пошукових, дослідницьких завдань і вправ. Це дасть змогу вчителеві розкрити комунікативний зміст мовного навчання і виховання, орієнтований на спілкування, вплив, дію й сприймання слова. Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння списку слів, вимову й написання яких школярі відповідно до програмних вимог повинні запам'ятати

Вправи і завдання мають носити різносторонній характер і звертатись увага передусім до лексичного значення слова. Якщо учень зустрічає слово вперше, не знає його значення, не вміє його правильно вимовляти, то і на письмі не передасть його правильно. Тому в основі роботи над правописом таких слів, крім традиційних вправ, належне місце повинні займати вправи творчого характеру, які б активізували роботу учнів на уроці. Основою вивчення таких слів є запам'ятовування, тому необхідно розвивати в учнів усі види пам'яті: слухову, зорову, емоційну, тактильну. Разом з цими актуальними залишається завдання, як зробити цей процес цікавим, пізнавальним. Кожен студент працював над створенням «енциклопедії» словникового слова, а значення деяких слів пояснювали, застосовуючи технологію ейдетики. Ейдетика – наука, яка вчить запам'ятовувати інформацію через світ образів. Учні завдяки своїй яскравій дитячій уяві можуть швидко і надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. А головне – таке навчання, яке ґрунтується на грі та фантазії, зовсім не обтяжує дитину, навпаки – переключає її на діяльність іншої півкулі, а отже – дитина відпочиває.

Ми пропонуємо зразок презентації, створеної студентами до словникового слова *дідусь* (1 клас).

Пропонуємо ейдетичні образи інших словникових слів, які створили студенти.

Мал.1 Мал.2 Мал.3 Мал.4

Учні 1 класу повинні навчитись безпомилково писати слова, які утворені за фонетичним принципом. За цим принципом кожна фонема передається на письмі однією літерою або сполученням двох літер, як це встановлено правилами української графіки. Тому вже з 1 класу особливо важливо враховувати наявність активної взаємодії між усним і писемним мовленням, між вимовними та правописними навчальними діями школярів. Отже, навички грамотного письма неможливо формувати в учнів у відриві від навичок вимови. Тому в методичній літературі рекомендується при вивченні фонетичних написань усю роботу спрямовувати на активізацію артикуляційних умінь, розвиток фонетичного слуху. З метою свідомого вміння формувати орфографічну навичку в учнів 1 класу ми практикували розв'язання методичних задач у малих групах. Цей вид діяльності розвивав здатність до практичного аналізу, сприяв формуванню навичок аргументації своєї точки зору. Пропонуємо приклади методичних задач до теми «Навчання грамоти».

Наприклад.

1. *Учитель на початку уроку навчання грамоти (читання) повідомив першокласникам, що вони сьогодні познайомляться з новою буквою «ка» і показав її. Як би ви організували початок уроку?*

2. *На уроці вивчення букви «ем» (Мм) учитель використав для ознайомлення з її звуковим значенням слово «мама». Як ви оцінюєте добір учителем мовного матеріалу? Відповідь обґрунтуйте. Наведіть приклади слів для виділення звука [м].*

3. *Працюючи за букварем, першокласники часто змішують звуки й букви. На уроках можна почути такі висловлювання дітей: «Надрукую звук [т]. У слові чую букву «ес». «Зе» – це дзвінка приголосна буква та ін. Яку роботу необхідно проводити вчителю, щоб з самого початку навчання грамоти попередити змішування учнями понять «звук» і «буква»?*

4. *При виконанні звуко-буквеного аналізу слова «маяк» учень висловив таку думку: «Буква я дає 2 звуки [й] і [а]. Звук [й] м'який, тому що ... і зупинився. Продовжіть міркування учня.*

5. *При поясненні звукового значення букви ю учитель спочатку пояснив, у якій позиції буква ю дає один звук, а потім два. Чи в правильному порядку пояснив учитель звукове значення букви ю?*

6. *При виконанні звуко-буквеного аналізу слова «віз» учень висловив таку думку: «Буква в дає звук [в'], він м'який». Учитель виправляє: «Цей звук пом'якшений». Чи доречно виправлення учителя?*

7. *Які з наведених нижче слів можуть бути запропоновані для звуко-буквеного розбору в кінці 1 класу, а які – ні? Чому? Пальто, пальці, виходити, прийшла, життя, колосся, квітень, зайчик, буря, в'юн, ягода.*

8. Урок навчання грамоти (письмо) учитель розпочав із демонстрації зразка виучуваної букви. Як би ви організували початок уроку?

Формування орфографічної навички проходить ряд етапів:

1) життєва (навчальна) ситуація, яка створює необхідність перевірити орфограму, учень усвідомлює мотиви завдання, яке намічається виконати, ставить мету, усвідомлює завдання;

2) пошук способу виконання дії: опора на знання, на правило, на довід;

3) складання алгоритму, виконання дії за правилом, «кроками»;

4) виконання дії за алгоритмом, за правилом, планування дії, виконання за наміченим планом – поетапно, по «кроках»;

5) повторне багаторазове виконання дії за планом, за алгоритмом – в умовах, які змінюються і варіантах з поступовим «згортанням» алгоритму, поступовим скороченням дії;

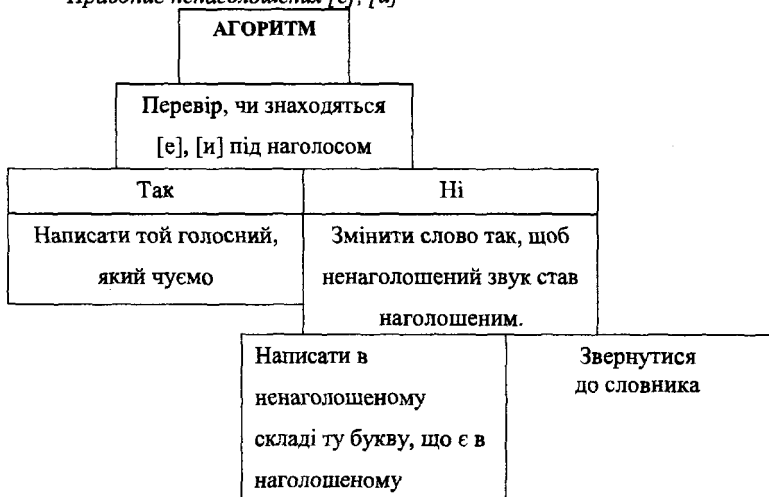
6) поява елементів автоматизму в результаті посилення автоматизму, в результаті багаторазового виконання однотипних дій (вправ);

7) досягнення повного автоматизму, безпомилкового письма; поступова відмова від застосування правила: їх роль вичерпана, на їх основі формується орфографічна навичка.

Так протікає процес формування орфографічної навички та її поступовий перехід в автоматизовану дію: мотив, мета – вибір способу дії – алгоритм – дія – повторна дія, вправи – поява елементів автоматизму – поступове «згортання» алгоритму – автоматичне написання орфограми. Під поняттям «алгоритм» розуміємо – система правил виконання обчислюваного процесу, що обов'язково приводить до розв'язання певного класу задач після скінченного числа операцій [1].

Цей термін, як бачимо, філологи запозичили з математики й широко використовують в лінгво-методичних дослідженнях. Відповідно до законів творення, алгоритм – це послідовність дій, виконання яких сприяє грамотному написанню. О. Д. Надточій виділяє основні вимоги до алгоритмів: визначеність, масовість, результативність [7, с.8]. Він зазначає, що визначеність «складається з того, що послідовність дій не може бути сприйнята по-різному, тобто кожний крок (дія) алгоритму обумовлює подальший крок (дію). Масовість – можливість використання алгоритму для багатьох кроків, що пишуться за відповідним правилом» [7, с.8]. Також визначає, що результативність алгоритму полягає в тому, що обов'язково приводить до правильного написання, а винятки записуються у вигляді окремого списку. Кожний алгоритм – органічне поєднання конкретної мовної ситуації та правила. Тому починати роботу з алгоритмом треба тільки після уважного знайомлення з правилом.

Правопис ненаголошених [e], [u]

Пропонуємо під час вивчення вживання *ь* на позначення м'якого приголосного звука перед *о* використати такий алгоритм:

Такий системний підхід до практичної підготовки майбутнього вчителя сприяє формуванню його професійної компетенції, розвиває комунікативні здібності, виховує любов до рідного слова.

Освітні технології, запроваджені в процесі викладання методики української мови в початковій школі, повинні забезпечувати не лише

отримання майбутніми вчителями початкових класів повноцінної якісної освіти, але й професійної компетентності в галузі філології, методики, оволодіння культурою мислення, потребу в постійному оволодінні новими знаннями, використовуючи бібліотечні фонди, комп'ютерну й аудіовізуальну техніку.

Список використаних джерел

1. Алгоритм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану
2. Богоявленский Д. Н. Психология усвоения орфографии / Д. Н. Богоявленский. – М.: Просвещение, 1966. – 307с.
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посібник / М. С. Вашуленко. – К.: Освіта, 2006. – 268 с.
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») // Освіта. – 1993. – № 44–46. – С.15.
5. Концепція навчання державної мови в школах України / О. М. Біляєв, Л. В. Скуратівський, Л. В. Симоненкова, Г. Т. Шелехова // Дивослово. – 1996. – № 1. – С. 16–21
6. Методика викладання української мови / С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко та ін.; [за ред. С. І. Дорошенка]. – К.: Вища школа, 1992. – 400с.
7. Надточій О. Д. Структурний аналіз сучасних орфографічних систем української і російської мови/ О. Д. Надточій. – К.: Логос, 1998. – 231с.
8. Програми для середньої загальноосвітньої школи: 1-4 класи. – К.: Поч. школа, 2006. – С.7-59.

**Н. Н. Юрченко,
преподаватель,**

**Прилукский гуманитарно-педагогический
колледж им. И. Я. Франко**

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПОРТФОЛИО В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

У статті автор зупиняється на проблемі якості професійної підготовки вчителів, ділиться досвідом використання сучасних технологій у процесі вивчення методики викладання російської мови.

В статье автор останавливается на проблеме качества профессиональной подготовки учителей, делится опытом использования современных

The author of the article stops on the problem of quality of professional preparation of teachers, shares with the experience of using of modern technologies at the process of teaching of Russian Language Teaching Methodology.

Во всех законодательных и нормативных документах об образовании (Законы України «Про освіту», «Про вищу освіту» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти та ін.), в которых определены основные концептуальные положения образовательной деятельности выс-